

Yaroslav Potapenko

**THE CONFLICT OF IDENTITIES IN CONTEMPORARY UKRAINE:
LOOK FROM THE PRISM OF AMBIVALENT HISTORICAL MEMORY**

The article analyzes the socio-cultural specifics, historical reasons and social consequences of conflict of identities in modern Ukraine, based on different approaches for a national history.

Key words: conflict of identities, "politics of memory", "wars of discourses", the Second World War, historical myths.

УДК 94(477)

Леся Алексієвець, Ірина Васірук

УКРАЇНА НОВІТНЬОЇ ДОБИ: КОНЦЕПТ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

Висловлюється погляд на деякі проблеми української історії новітньої доби в контексті історичної пам'яті.

Ключові слова: Україна, новітня доба, сучасність, історія, історична пам'ять.

Сьогодні, здолавши низку недоліків у осмисленні українського минулого та розробці окремих гострих тем, які раніше піддавалися табу, постала проблема певним чином прилучитися до європейського історичного та історіографічного процесу, стати його частиною – у розумінні реалій і потреб доби. Події останніх років та контекст новітнього часу стверджують, що потенційно Україна є цікавою як для європейських дослідників і журналістів, так і для пересічних громадян.

Україна, всупереч незліченним прогнозам західних аналітиків, не розпалася на дві половини, не поринула в громадянську війну чи економічний хаос, попри загальну дисфункціональність корумпованої держави й очевидний занепад пострадянської економіки. Закономірно, отже, що багато хто з-поміж західних спостерігачів відчув певний подив, а відтак і бажання розібратися в цьому дивному українському феномені. Таким чином, зростає інтерес до України з боку інших держав. У 1990-х роках відомий американський історик Марк фон Гаген поставив питання – чи має Україна історію, навколо якого зав'язалася справжня дискусія. Учений прагнув загострити увагу на тому, що в багатьох академічних середовищах Україна не сприймалася як окремий суб'єкт історичного процесу і, як це не прикро, такі явища спостерігаються й сьогодні [6]. Йошер Фішка – міністр закордонних справ і віце-канцлер Німеччини упродовж 1998–2005 рр., зазначає, що "Україна є одним із наріжних каменів, на яких тримається європейський устрій після холодної війни. Європа і Росія зустрічаються в Україні..." [39, с. 5].

У 1997 році навколо перспектив України розгорнулася справжня полеміка, приводом до якої був вихід у світ книги З. Бжезінського "Велика шахівниця" [4]. У ній колишній радник американського президента з питань національної безпеки охарактеризував Україну як "принципово важливий геополітичний центр", зокрема й тому, що "саме її існування як незалежної держави допомагає трансформувати Росію" [4, с. 56]. У рамках проекту "(Re)інтеграція України до Європи" була видана праця "Україна на шляху до Європи. Проміжні результати Помаранчевої революції" [38], у якій одним із ключових питань є те, якою мірою культурно-історичні константи впливають на зближення України з ЄС. Свої думки з цього приводу висловили авторитетні австрійські, німецькі та норвезькі вчені (Г. Зімон, Ю. Бестерс-Дільгер, Р. Піллінгер, І. Гордий та ін.). Особливо цінним є дослідження А. Каппелера: проаналізувавши газети, журнали та інтернетні публікації з різних областей України за 2005–2007 рр., автор говорить про те, як українці оцінюють вплив інших держав на вітчизняну історію і приходять до висновку, що "колективна пам'ять, погляди на історію й міфи, які стосуються відносин із Росією, Польщею та Австрією, активізуються, здійснюються та використовуються з політичними цілями" [18, с. 287].

Запит на вироблення новопосталою Українською державою політики пам'яті сформувався ще до проголошення незалежності. Для мільйонів її мешканців усвідомлення окремішності вітчизняної історії було підставою для виявлення політичної волі до державного суверенітету.

Проблема формування та функціонування історичної пам'яті актуалізується і перебуває у полі досліджень сучасних українських науковців та представників закордонних українознавчих центрів, таких як Я. Грицак, Л. Зашкільняк, Ю. Шаповал, Ю. Зерній, А. Киридон, Л. Нагорна, І. Гирич, В. Артюх, О. Удод та ін. [10; 11; 43; 15; 19; 20; 24; 7; 1; 37]. Зазначимо також, що теорія історичної пам'яті бере початок у XX столітті, а її засновником вважається французький соціолог М. Хальбваск

[40–41]. Дослідженню окремих аспектів проблеми присвячені праці Ф. Йейтса, П. Нора, Я. Ассмана, П. Коннертона, Й. Рюзена, Б. Шацької, А. Ассман, Ж. Мінка, П. Хаттона [17; 25; 3; 2; 21; 29; 44; 23; 42]. Вагомий внесок у вивчення концепту належить сучасній російській історичній науці. Цінними у даному контексті є праці Л. Рєпніної, І. Савельєвої, А. Полетаєва, М. Румянцевой [27–28; 30–32].

У добу незалежності українці увійшли з важким тягарем тривалої культурної асиміляції періоду бездержавності. Імперська, а потім і радянська політика пам'яті спричинила глибокі деформації суспільної свідомості громадян України, зокрема колективних уявлень про минуле. Історична пам'ять, попри примус та утиски, передавалася із покоління в покоління, еволюціонувала в межах становлення українського національного проекту [15, с. 42]. Пам'ять стала предметом історичних студій. Одночасно історик опинився у новій ситуації стосунків з суспільством. Щоразу більше науковців стають авторами підручників, членами міжурядових комісій з написання "спільної" історії чи просто державними службовцями (досить згадати Інститути національної пам'яті). Майже остаточно втративши роль "вчителя нації" чи "провідника мас", історик раптово опинився у становищі лікаря суспільних хвороб, який має до діла з "правильними" і "неправильними" пам'яттями і може впливати на кшталт ідентифікацій не тільки його співгромадян, а й міжнародної спільноти [45].

Соціальний психолог та історик Річард Нед Лейбоу (Дармутський університет, США) підкреслив, що пам'ять (в тому числі й історична) є дуже потужним ресурсом впливу і виділив три її рівні: а) індивідуальна пам'ять кожної окремої особистості, що жила чи живе в добу історичних потрясінь; б) колективна пам'ять, або пам'ять угруповань; в) офіційна [34, с. 4]. Автор пише про динаміку, яка прослідковується при взаємодії цих трьох рівнів: "офіційна пам'ять чинить гранично жорсткий тиск на колективну, а відтак – і на індивідуальну" [34, с. 4]. Результат цього процесу – міфічність, деформація історії, яку десятиріччями писали окупанти, перекручування та надмірна суб'єктивність у висвітленні подій як регіонального, так і світового масштабів. В. Гриневич наголошує, що "... сьогодняшня модель історичної пам'яті в Україні є гібридною" [34, с. 4]. І це дійсно так, адже поряд із українською національною існує ще й модель радянська, яка і сьогодні, після двадцяти одного року незалежності нашої держави, є більш, ніж дієздатною. Упродовж останніх років наукову і популярну літературу опанувала тематика "воєн пам'яті" та "воєн поєднання".

Однією з основних тем розмаїтих конференцій і дискусій стали пошуки можливостей написання "спільних" історій на рівні як двосторонніх взаємин, так і загальноєвропейському чи глобальному. Розмірковування про пам'ять – також привід для розмови про забуття. Історична пам'ять не просто створюється в певний момент – вона весь час відтворюється в культурному просторі спільноти і має розглядатися в контексті українського сьогодення: політичного, духовного, соціально-психологічного тощо. Олена Охрімчук, головний консультант Головного управління з гуманітарних і суспільно-політичних питань Адміністрації Президента України, кандидат філософських наук – виділяє дві помітні сьогодні групи творців публічної історичної пам'яті – так званих "міфотворців" і "негативістів". "Міфотворці" доводять, що терени України – це майже колыска світової цивілізації. "Негативісти" стверджують, що нині погано від того, що в українській історії ніколи нічого гарного не було і не буде, адже Русь-Україна всі століття йшла від жаху до кошмару, від однієї поразки до іншої [16, с. 64]. Знайти компроміс між цими двома точками зору практично неможливо, більше того, дані явища спричиняють "війну пам'ятей" народу і засвідчують усю складність написання достовірної історії нашої держави, яка органічно переплітатиметься з історією Європи та світу.

Провідні українські та закордонні історики наголошують на необхідності створення "позитивної" історії. Про це неодноразово писали А. Гуревич [12], Ю. Зарецький [13], А. Каппелер [18], Ж. Мінк [23], П. Рікер [32], П. Нора [25], М. Хальбвакс [41]. Однак виникають закономірні запитання: як можна створити абсолютно позитивний образ минулого при такій драматичній історії, яку мали усі без винятку регіони нашої держави і як бути з пам'яттю людей, які творили цю історію і можуть відтворити у своїй уяві трагічні сторінки минулого, серед яких голодне дитинство і сирітська юність... Відповісти непросто, при чому тут аж ніяк не обійтися без історичної пам'яті. Треба віддати належне Віктору Ющенку, який після років, абсолютно ганебних у розумінні відновлення історичної пам'яті й участі в цьому держави, взявся за тему Голодомору, боротьби ОУН та УПА. Наголосимо ще й на тому, що нова схема "позитивної" європейської історії, яку нам запропонують, може стати надто стерильною, нецікавою для молодих людей, адже передбачається, що заберуть звідти усі конфлікти, суперечності, клопоти і проблеми, які можуть людей посварити, а просто прийдуть до мінімального консенсусу фактів про минуле, які ні до чийого серця, ані розуму не будуть промовляти.

Директор Міжнародного центру імені Вудро Вільсона (Вашингтон, США) Блер Рубл заявив, що, на його думку, Україна упродовж XX століття мала забагато історії і недостатньо пам'яті [34, с. 4]. З цими словами можна погодитися, якщо взяти до уваги, що головні чинники, які визначили буття українського народу в цей час та набутий досвід, звуться колоніалізм, тоталітаризм та геноцид, що були пов'язані з діяльністю на теренах України державних структур СРСР, а перед тим – Російської

імперії, а також Австро-Угорщини, Польщі, Угорщини й Румунії. До цього слід додати ще й чинник окупації, пов'язаний як з часами Першої та Другої світових воєн, так і польського владарювання у Галичині після збройного загарбання Західноукраїнської Народної Республіки. Усі ці чинники, накладаючись один на одного і переплітаючись, мають наслідком строкату й об'єктивно складну для теоретичного осягнення та практичної зміни українську ситуацію, у якій далеко не все є зрозумілим не лише європейським, а й вітчизняним історикам. Власне, йдеться про єдину європейську державну націю, що перебуває у такій нестандартній ситуації. "Відтак, – пише С. Грабовський, – і відповіді Україна змушена давати, виходячи зі свого, на додачу до всього, ще і вельми регіоналізованого – постколоніального, постгеноцидного та посттоталітарного статусу" [9, с. 1].

Кожен народ пам'ятає і відчуває історію по-своєму. Національна пам'ять переробляє та осмислює загальний досвід. Саме тому у кожного народу – своя історія. Звісно, будь-який колективний образ минулого – категорія умовна та абстрактна. Однак ця абстракція втілюється у цілком конкретних речах: в оцінках історичних подій, культурному житті, змісті освіти, державній політиці, міжнаціональних та міждержавних відносинах. На жаль, немає такого судді, який зумів би винести минулому незалежний об'єктивний вердикт. Фактично у кожному із багаточисельних образів минулого, породжених національною пам'яттю, можна розгледіти намагання людей виправдати свій народ, і фрагмент історичної істини більше за все прийнятний саме цьому народу. Різноманітність історичних оцінок – це реальність, яку немає сенсу змінювати. З нею мало хто рахується, але її необхідно спробувати зрозуміти та прийняти. Сьогодні суперечки на історичну тематику виникають не стільки довкола фактів, скільки навколо їх інтерпретацій. Осмислення тієї чи іншої події, явища чи процесу вимагає, перш за все, розгляд їх у конкретному історичному контексті. Візьмемо, для прикладу, події 17 вересня 1939 року. Для поляків це день національної трагедії, коли країна була піддана раптовому вторгненню зі Сходу. Однак для значної частини українців: відбулося об'єднання наших земель в єдине ціле, нехай навіть у рамках СРСР. При цьому і поляки, і українці вправі очікувати один від одного розуміння та поваги до розбіжностей у їх пам'ятях, чого, на жаль, не завжди вдається досягти. Перелік випадків, коли у суперечку вступають пам'яті двох або більше народів, можна продовжувати і далі, адже, як слушно зазначає Гедгард Гаук: "Європа – це єдність у різноманітності" [8, с. 13].

Таким чином, різна інтерпретація однієї події в країн зі спільним минулим може привести до різноманітних конфліктів та "воєн пам'яті". Картина значно погіршується, коли така ситуація виникає всередині держави, що спостерігається в Україні після здобуття незалежності. З одного боку, ми отримали можливість повноправного повернення в Європу, з іншого – ряд нових проблем. Так, серед частини українців і досі побутує думка, що незалежність не була виборена ціною десятків, сотень тисяч жертв, а "впала з неба", "дісталася без зусиль", "була історичною випадковістю" тощо. До слова, правда про УПА складається з двох частин: світлої та темної. Історичні дискусії часто йдуть вздовж вододілу: "кати" – "жертви". У масовій свідомості склався стійкий набір стереотипів, пов'язаних із наявністю – реальною або удаваною, всередині самої України свого власного Заходу або Європи – Західної України і Сходу або "внутрішньої Росії" – Східної України. Вони відрізняються не лише географічно, а й культурно, світоглядно, що перешкоджає творенню принципово нової української історії, як нерозривної складової європейської. Для кожної частини України характерним є наявність свого Героя, в результаті чого історія перетворюється на чинник, що не консолідує націю, а навпаки, носить роз'єднувальний характер.

22 січня 2010 р., коли Україна традиційно відзначала День Соборності, відбулася подія, хоча й великою мірою прогнозована, але від того не менш несподівана. Віктор Ющенко повідомив, що присвоює звання "Герой України" Степану Бандері. Ставлення українців до такого рішення президента є неоднозначним, що яскраво демонструє полярність суспільства, наявність розбіжностей у історичній пам'яті українців, які мешкають по обох берегах Дніпра. Дискусії з цього приводу точаться в інтелектуальному середовищі, ЗМІ. У кожного, як відомо, своя правда, а при такій драматичній історії, яку мали різні регіони нашої держави, просто не можна проігнорувати чи викреслити ту чи іншу її частину. Указ Президента викликав помітну реакцію за кордоном. Показовими були заяви владних кіл Польщі. Так, тодішній міністр канцелярії президента Маріуш Гандзлік наголосив на неоднозначному ставленні поляків до Степана Бандери, а Лех Качинський відкрито висловив обурення стосовно дій Віктора Ющенка [35, с. 4]. У резолюції Європарламенту від 25 лютого 2010 р. у параграфі 19 європейські депутати висловлюють сум з цього приводу, посилаючись на факт співпраці Степана Бандери з нацистським режимом, і закликають нову українську владу скасувати дану ухвалу [35, с. 4].

Українці нерідко дають цілком протилежні відповіді на ті самі за своєю суттю запитання – залежно від того лише, яким чином сформульовані. Так, наприклад, намагаючись визначити ставлення респондентів до державної незалежності, Інститут соціальної та політичної психології

сформулював два запитання. Перше звучало: "Хоча на шляху нашої державності багато перешкод, я все одно вважаю: Україна повинна бути незалежною". Погодилося з цим твердженням 61 % опитаних, не погодилося – 19 %, не визначилося – 20 %. Друге запитання виглядало так: "Необхідно якнайшвидше провести референдум і відновити союз братніх радянських народів". Погодилося з цим твердженням 36 % опитаних, не погодилося – 37 %, не визначилося – 27 %. Просте спостереження виявляє вражаючу річ: прихильників відновлення СРСР (36 %) в Україні майже удвічі більше, ніж противників української незалежності (19 %); повернення до "Союзу" й ідея української незалежності, виявляється, можуть мирно співіснувати в амбівалентній свідомості принаймні 17 % опитаних!.. Подібний курйоз виникає й довкола питання україномовності. За одними даними, лише 9 % етнічних українців називають російську мову своєю "рідною". За іншими даними – 33 % українців визнають російську "мовою повсякденного спілкування" [5]. Непорозуміння тут знову ж таки виникає через відмінності у постановці по суті, здавалося б, того самого питання: в одному випадку "рідна мова" асоціюється з мовою дитинства, батьків, певної культурної території; в іншому – "мова повсякденного спілкування" апелює до суто функціональних, прагматичних вимог публічного дискурсу. Як бачимо, суспільне різноголосся спричинив і прийнятий Закон "Про засади державної мовної політики", що набув чинності 10 серпня 2012 р.

Ця постколоніальна амбівалентність не повинна нас надто дивувати, коли врахуємо, що, за даними центру "Демократичні ініціативи", лише 34 % опитаного населення ідентифікує себе передусім з Україною. Тим часом більшість, 37 %, ототожнює себе передусім зі своїм селом, містом чи регіоном [5]. Тобто усі ці люди мають передусім свідомість "тутешніх" – "киян", "одеситів", "донецьків".

Сьогодні Україна прагне посісти своє місце в європейському "пазлі", хоча наша європейська історія, в класичному полі, була перервана на три століття. Після двадцяти одного року української незалежності, немало вчених на Заході ще й досі дивляться на історію Української держави через "російські окуляри", незважаючи на написані нещодавно цінні дослідження в галузі історії та соціо-політичних наук і створені за кордоном асоціації українців.

Таким чином, наукову думку Заходу тримають у напрузі питання історичної пам'яті, що слугують творенню принципово нової синтетичної історії об'єднаної Європи. Колективну пам'ять Європи навряд чи можна визначити як цілісну, адже, зрештою, історія одного народу завжди перетікає в історію іншого, і ґрунт для історичних різночитань, а отже, і розбіжностей буде, мабуть, існувати завжди. У нашому випадку проблема ускладнюється ще й тим, що сьогодні для національної пам'яті українського народу характерна певна невизначеність, розколотість; більше того, чим більше говорять і пишуть про історичну пам'ять, тим гострішим стає конфлікт "різних пам'ятей" всередині соціуму. Не менш важливим є те, що навіть саму дефініцію сьогодні ставлять під сумнів. Саме тому чи не найактуальнішим у сучасній царині політики пам'яті є ведення цивілізованого діалогу, відкритість до публічної критики, вміння вести перемовини, домовлятися відносно оцінок минулого, підтримка "діалогічної етики", спрямованої на взаєморозуміння та повагу до попередніх, теперішніх та майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Артюх В. Зміст поняття історична пам'ять на тлі українських реалій [Електронний ресурс] / Вячеслав Артюх. – Режим доступу: http://soippo.narod.ru/documents/konf_zhuk/artuh.doc.
2. Ассман Я. Культурна пам'ять: лист, пам'ять про минуле і політична ідентичність у високих культурах древності / Ян Ассман. – М.: Мови слов'янської культури, 2004. – 368 с.
3. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / Аляйда Ассман. – К.: Ніка-Центр, 2012. – 440 с.
4. Бжезінський З. Велика шахова дошка / Збігнев Бжезінський. – М., 1999. – 280 с.
5. Від "Малоросії" до "Індоевропи": українські авто стереотипи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://och.at.ua/publ/54-1-0-2136>.
6. Гаген М. Чи має Україна історію? [Електронний ресурс] / Марк фон Гаген // Ab Imperio. – 2000. – № 1. – Режим доступу: <http://wikilivres.info/wiki/%D0%98%D0%BC%D0%B5%D0%B5%D1%82%D0%BB%D0%B8%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8E%3F>.
7. Гирич І. Концептуальні проблеми історії України / І. Гирич. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 224 с.
8. Гнаук Г. Про місце України в колективній пам'яті Європи / Г. Гнаук // День. – 2009. – 5 червня. – С. 13.
9. Грабовський С. Україна та глобальні виклики / С. Грабовський // День. – 2009. – 28 жовтня. – С. 1, 4.
10. Грицак Я. Життя, смерть та інші неприємності: статті та есеї / Я. Грицак. – К.: Грані-Т, 2010. – 232 с.
11. Грицак Я. Україна – це модерний продукт [Електронний ресурс] / Я. Грицак // Тиждень. – 25 січня 2008. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Publication/2860>.
12. Гуревич А. Територія історика [Електронний ресурс] / А. Гуревич. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Article/gur_terrorist.php.
13. Зарецький Ю. Історія, пам'ять, національна ідентичність [Електронний ресурс] / Ю. Зарецький. – Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nz/2008/3/za4.html>.
14. Зашкільняк Л. Історична пам'ять і соціальні функції історії у сучасному світі / Леонід Зашкільняк // Україна-Європа-Світ. – Вип. 2: Міжнародний збірник наукових праць. Серія: історія, міжнародні відносини / [Гол. ред. Л. М. Алексієв]. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім.

В. Гнатюка, 2009. – С. 156–159. 15. Зерній Ю. Державна політика пам'яті в Україні: Становлення та сучасний стан / Юлія Зерній // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 3. – С. 41–51. 16. Історична пам'ять як поле змагань за ідентичність: матеріали "круглого столу", 22 квіт. 2008 р. [Електронний ресурс] / [За заг. ред. Ю. О. Зерній]. – К.: НІСД, 2008. – 68 с. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>. 17. Йейтс Ф. Мистецтво пам'яті // Френсіс Йейтс. – СПб: Університетська книга, 1997. – 167 с. 18. Каппелер А. Політика оцінки історії в сучасній Україні: Росія, Польща, Австрія та Європа / Андреас Каппелер // Україна на шляху до Європи. Проміжні результати Помаранчевої революції / За ред. Юліане Бестерс-Дільгер / [Пер. з англ.]. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2009. – С. 274–292. 19. Киридон А. Концепт "історична пам'ять": варіативність дефініювання / Алла Киридон // Україна-Європа-Світ. – Вип. 3: Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвцев. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. – С. 112–116. 20. Киридон А. "Memory studies" в Україні: статусність та особливості процесу становлення / Алла Киридон // Національна та історична пам'ять. – Вип. 5 / [Гол. ред. В. Ф. Солдатенко]. – К.: Пріоритети, 2012. – С. 96–107. 21. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають / Пол Коннертон / [Пер. з англ. С. Шліпченко]. – К.: Ніка-Центр, 2004. – 184 с. 22. Крالیук П. Ми та Європа: гармонізація пам'яті / Крالیук П., Кульчицький С., Панченко В. та ін. // День. – 18 березня 2010. – С. 4. 23. Мінк Ж. Переосмислення парадигми соціальної пам'яті. Між примиренням та реактивацією конфліктів минулого в Європі [Електронний ресурс] / Жорж Мінк // День. – 4 грудня 2008. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/258034/>. 24. Нагорна Л. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії / Лариса Нагорна. – К., ППІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. – 328 с. 25. Нора П. Проблематика місць пам'яті [Електронний ресурс] / П'єр Нора. – Режим доступу: <http://www.ec-dejavu.net/m-2/Memory-Nora.html>. 26. Павлишин А. Європейський дискурс української історії – чи це можливо? [Електронний ресурс] / Андрій Павлишин. – Режим доступу: http://www.europexxi.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=46. 27. Репніна Л. Концепції соціальної та культурної пам'яті в сучасній історіографії / Лариса Репніна // Феномен минулого / [Гол. ред. І. Савельєва, А. Полетаєв]. – М.: Вид. дім ДУ ВШЕ, 2005. – С. 122–170. 28. Румянцева М. "Місця пам'яті" в структурі національно-історичного міфу / Марія Румянцева // Діалог з часом / [під. ред. Репніної Л., Петрової М.]. – М.: Вид-во ЛКІ, 2007. – Вип. 21: Історичні міфи та етнонаціональна ідентичність. – С. 106–118. 29. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / Йорн Рюзен. – Львів: Літопис, 2010. – 358 с. 30. Савельєва І. Знання о прошлом: теория и история / И. Савельева, А. Полетаев. – СПб: Наука, 2006. – 751 с. 31. Савельєва І. Типи знань о прошлом / И. Савельева, А. Полетаев // Феномен прошлого / Гл. ред. И. Савельева, А. Полетаев. – М., 2005. – С. 12–67. 32. Савельєва І. "Историческая память": к вопросу о границе понятия / И. Савельева, А. Полетаев // Феномен прошлого / [Гл. ред. И. Савельева, А. Полетаев]. – М., 2005. – С. 170–221. 33. Рікер П. Пам'ять, історія, забуття [Електронний ресурс] / Поль Рікер. – Режим доступу: http://www.ec-dejavu.net/m/Memory_Greek.html#aristotle. 34. Сюндюков І. Пам'ять як ресурс впливу / Ігор Сюндюков // День. – 29 вересня 2009. – С. 4. 35. Сюндюков І. Ми та Європа: гармонізація пам'яті / Ігор Сюндюков // День. – 18 березня 2010. – С. 4. 36. Сюндюков І. Прихований рушій історії / Ігор Сюндюков // День. – 5 грудня 2009. – С. 7. 37. Удод О. Історична пам'ять в Україні та європейські цінності / Олександр Удод // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2009. – № 15. – С. 3–10. 38. Україна на шляху до Європи. Проміжні результати Помаранчевої революції / [За ред. Юліане Бестерс-Дільгер] / Пер. з англ. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2009. – 383 с. 39. Фішка Й. Українська чека Європи / Йошка Фішер // День. – 5–6 лютого 2010. – С. 5. 40. Хальбвас М. Колективна та історична пам'ять [Електронний ресурс] // Моріс Хальбвас. – Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/ha2.html>. 41. Хальбвас М. Социальные рамки памяти / М. Хальбвас. – М. 2007. – 348 с. 42. Хаттон П. История как искусство памяти / П. Хаттон. – Санкт-Петербург, 2004. – 422 с. 43. Шаповал Ю. Політика пам'яті в сучасній Україні / Юрій Шаповал // Громадянська освіта. – 2008. – № 36. – С. 7–11. 44. Шацька Б. Минуле – пам'ять – міт / Барбара Шацька. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2011. – 248 с. 45. Як суспільства забувають [Електронний ресурс] // Україна Модерна. – Вип. 15 (4) / [Гол. ред. Портнов А., Маслійчук В., Грицак Я.]. – 2009. – 15 листопада. – Режим доступу: http://umoderna.com/index.php?option=com_content&view=article&id=132:l-r-154-2009-&catid=25:anons&Itemid=72.

Леся Алексієвцев, Ірина Васирук

УКРАИНА НОВЕЙШЕЙ ДОБЫ: КОНЦЕПТ ИСТОРИЧЕСКОЙ ПАМЯТИ

Предлагается взгляд на некоторые проблемы украинской истории новейшей doby в контексте исторической памяти.

Ключевые слова: Украина, новейшая доба, современность, история, историческая память.

Lesya Alexiyevets, Iryna Vasiruk

UKRAINE OF THE RECENT AGE: THE HISTORICAL MEMORY CONCEPTION

The author expresses her viewpoints on certain problems of the Ukrainian history of the recent age in the context of historical memory.

Key words: Ukraine, recent age, modernity, history, historical memory.